

Marta Szwarczyńska

Uniwersytet Jagielloński

mszwarczyńska@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1972-651X

<https://doi.org/10.26881/gsp.2023.3.06>

Znaczenie zasad reasekuracyjnego prawa kontraktowego (PRICL) w rozstrzyganiu sporów reasekuracyjnych – perspektywa krajowa

Wprowadzenie

W ostatnich latach można zaobserwować postępującą harmonizację międzynarodowego prawa prywatnego. W procesie tym szczególną rolę odgrywa tzw. prawo modelowe, zaliczane do regulacji o charakterze *soft law*¹. Przykładem takiego międzynarodowego prawa modelowego w dziedzinie reasekuracji są zasady reasekuracyjnego prawa kontraktowego (*Principles of Reinsurance Contract Law*; dalej: PRICL lub zasady PRICL) z listopada 2019 r.² Zasady te wyrastają z potrzeby zwiększenia pewności prawa w obrocie reasekuracyjnym.

Przedmiotem niniejszego artykułu jest analiza znaczenia zasad PRICL w rozstrzyganiu sporów reasekuracyjnych poddanych jurysdykcji polskich sądów państwowych oraz arbitrażowych. Perspektywa krajowa nabiera szczególnego znaczenia w kontekście specyfiki polskiej regulacji zawartej w art. 1194 kodeksu postępowania cywilnego³. Prowadzone rozważania uwzględniają zarówno kwestię wyboru przez strony umowy reasekuracji zasad PRICL jako materialnoprawnej podstawy rozstrzygnięcia, jak i możliwość zastosowania przez sąd powszechny albo sąd polubowny tych zasad w przypadku tzw. negatywnego wyboru prawa⁴ bądź uzupełniająco w ramach ode-

¹ M. Pacocha, *Zastosowanie zasad międzynarodowych kontraktów handlowych UNIDROIT jako ogólnych zasad prawa oraz lex mercatoria. Wybór orzecznictwa*, „Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM” 2012, nr 2, s. 149.

² *Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)*, eds. H. Heiss, M. Schauer, M. Wandt, 2019, https://www.ius.uzh.ch/dam/jcr:c5e36159-2cbc-4686-83ce-1067bc4704a3/PRICL_1.0_2019.pdf [dostęp: 15.12.2022].

³ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2021 r., poz. 1805; dalej: k.p.c.). Artykuł 1194 k.p.c. będzie miał znaczenie wtedy, gdy miejscem arbitrażu (miejscem postępowania) będzie Polska.

⁴ Przez negatywny wybór prawa rozumiem nieskorzystanie przez strony z kompetencji co do wyboru prawa właściwego bądź upoważnienia sądu arbitrażowego do rozstrzygania sporu na bazie pozaprawnych podstaw orzekania.

słań do „ustalonych zwyczajów” zawartych w przepisach prawa. Zasadniczy wywód poprzedzono kilkoma ogólnymi uwagami odnoszącymi się do zasad PRICL (należy przy tym zastrzec, że celem niniejszego opracowania nie jest przybliżenie czytelnikowi głównych założeń ani szczegółowej treści tych zasad⁵).

1. Zasady reasekuracyjnego prawa kontraktowego – wzmianka

Reasekuracja, mimo istotnej roli ekonomicznej i finansowej, jest instytucją mało rozpoznaną w nauce prawa i praktyce⁶. Przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać przede wszystkim w tym, że większość systemów prawnych nie zawiera odrębnej regulacji dotyczącej stosunku reasekuracji⁷. Ze względu na międzynarodowy charakter umów reasekuracji⁸, a także wysoki stopień ich skomplikowania poszczególni ustawodawcy krajowi powstrzymują się od ich regulowania w wewnętrznych systemach prawnych, a dominującą rolę w kształtowaniu i wykonywaniu tego stosunku prawnego przypisuje się niejednolicie rozumianym zwyczajom handlowym.

We większości porządków prawnych problematyczny jest także brak orzecznictwa odnoszącego się do umowy reasekuracji, które mogłoby stanowić pewien punkt odniesienia przy interpretacji tych umów⁹. Reasekuracja jest „dziedziną, w której spory są często rozstrzygane przez uścisk dłoni i arbitrów”¹⁰, stąd dostęp do jakiegokolwiek orzecznictwa jest istotnie ograniczony¹¹. Nie bez przyczyny więc o umowach reasekuracji mówi się, że stanowią „porozumienia dżentelmeńskie”, które są negocjowane, wykonywane, a także procesowane za „zamkniętymi drzwiami”¹².

⁵ Temu zagadnieniu zostały poświęcone odrębne opracowania.

⁶ Niekiedy mówi się o niej wręcz jako o dziedzinie „nauk tajemnych”. Tak np. W. Hoffman, *On the use and abuse of custom and usage in reinsurance contracts*, „Tort and Insurance Law Journal” 1997, vol. 33, no. 1, s. 3: „the courts perceive this need for expertise, often remarking that reinsurance contracts seem peculiar or even arcane”.

⁷ M. Krajewski, *Umowa ubezpieczenia. Komentarz. Art. 805–834 KC*, Warszawa 2016, s. 160.

⁸ W literaturze przedmiotu zaznacza się niekiedy, że podział ryzyk pomiędzy zakładami ubezpieczeń (zakładami reasekuracji) różnych krajów jest właściwie handlem zagranicznym, w którym przedmiotem wymiany są gwarancje ubezpieczeniowo-reasekuracyjne. Tak np. K. Ciuman, *Reasekuracja. Pomocnicze materiały dydaktyczne*, Kraków 1994.

⁹ Tak również M. Ostrowska, *The Principles of Reinsurance Contract Law. Nowa jakość umów reasekuracji*, „Prawo Asekuracyjne” 2020, nr 4, s. 19.

¹⁰ W szeroko cytowanym w literaturze przedmiotu wyroku (Sumitomo Marine & Fire Insurance Co., Ltd. – U.S. Branch v. Cologne Reinsurance Company of America et al., and Buffalo Reinsurance Company et al., 75 NY2d 295 (NY Ct App 1990), za: H. Heiss, *From Contract Certainty to Legal Certainty for Reinsurance Transactions: The Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)*, „Scandinavian Studies in Law” 2018, vol. 64, s. 92) Sąd Apelacyjny stanu Nowy Jork stwierdził, że reasekuracja jest „dziedziną, w której spory są często rozstrzygane przez uścisk dłoni i arbitrów” („a field in which differences have often been settled by handshakes and umpires” – tłum. własne).

¹¹ Na gruncie prawa polskiego został wydany tylko jeden wyrok w postępowaniu sądowym dotyczący umowy reasekuracji, tj. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 1970 r., I CR 58/70, OSNCP 1971, nr 5, poz. 86.

¹² K. Bork, M. Wandt, *The modern Guidon de la Mer: The Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)*,

Wreszcie, sama redakcja kontraktu reasekuracyjnego nie należy do najbardziej przejrzystych. Umowy te często posługują się żargonowymi sformułowaniami, które nawet dla prawnika ubezpieczeniowego nierzadko okazują się niezrozumiałe. Dla przykładu można wskazać na lakoniczne postanowienie umowne o brzmieniu: *as original*, które, najprościej rzecz ujmując, oznacza powiązanie warunków umowy reasekuracji z warunkami umowy ubezpieczenia, z której następuje transfer ryzyka. Co znamienne, kulturę negocjowania i zawierania umów reasekuracji określa się sformułowaniem: *deal now, details later*. W praktyce bowiem zdarza się, że negocjowanie umów reasekuracji kończy się na ustaleniu *essentialia negotii* tego kontraktu¹³, natomiast szczegółowe warunki transakcji precyzowane są na dalszym etapie, już po zawarciu umowy¹⁴.

Te wszystkie czynniki w naturalny sposób przekładają się na brak przewidywalności rozstrzygnięć ewentualnych sporów reasekuracyjnych (czy to w postępowaniu sądowym, czy arbitrażowym). Temu zjawisku zaradzić mają zasady PRICL, które są wzorowane na zasadach międzynarodowych kontraktów handlowych UNIDROIT z 2016 r. (*UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*; dalej: zasady UNIDROIT), a także z nimi powiązane¹⁵.

Pierwsza wersja zasad PRICL ukazała się 28 listopada 2019 r., natomiast obecnie trwają prace nad ich kolejną częścią. Co istotne, do współpracy przy ich tworzeniu zaproszono ekspertów reprezentujących różne systemy prawne, w tym przedstawicieli środowisk biznesowych. Powyższa okoliczność nie tylko uwiarygadnia status zasad PRICL na rynku reasekuracyjnym (przez co jego uczestnicy mogą okazać się bardziej skłonni do uwzględniania tych zasad w zawieranych przez siebie umowach reasekuracji), ale także wzmacnia ich rangę w postępowaniach sądowych i arbitrażowych. Warto odnotować, że w przeszłości Sąd Arbitrażowy Międzynarodowej Izby Handlowej

„Versicherungsrecht” 2019, vol. 23, s. 1469. O tej „kularowej” atmosferze wspominał także W.K. Rajcher, pisząc wręcz o „niechęci kół ubezpieczeniowych do dopuszczenia »obcych osób« do wejrzenia w dziedzinę stosunków reasekuracyjnych” (zob. W.K. Rajcher, *Spółeczno-historyczne typy ubezpieczeń*, przeł. M. Terajewicz, Warszawa 1951, s. 253–253).

¹³ W polskiej nauce prawa zagadnienie charakteru prawnego umowy reasekuracji nie spotkało się z głębszą analizą. Autorzy dość ostrożnie podchodzą do tego tematu, z reguły bardziej przychylając się do wcześniej wyrażonych poglądów niż formułując własne. Zasadniczo w literaturze ścierają się ze sobą dwa odmienne stanowiska. W świetle pierwszego z nich umowa reasekuracji jest umową nienazwaną (jest to obecnie pogląd dominujący – zob. np. S. Byczko, *Rozdział VIII. Ubezpieczenia gospodarcze* § 36 [w:] *System prawa prywatnego*, t. 9: *Prawo zobowiązań – umowy nienazwane*, red. W.J. Katner, Warszawa 2023, s. 975. Natomiast drugi z poglądów zakłada, że umowa reasekuracji jest odmianą umowy ubezpieczenia. Sporadycznie można też spotkać wypowiedzi, że umowa reasekuracji ma charakter umowy cesji czy umowy o współdziałanie. Niezależnie od tego, czy uznamy umowę reasekuracji za umowę nazwaną, czy też nienazwaną – dopuszczalne wydaje się posługiwanie w obrębie umów nienazwanych pojęciem elementów przedmiotowo istotnych (za takim stanowiskiem opowiada się m.in. B. Gawlik, *Umowa know-how: zagadnienia konstrukcyjne*, Warszawa–Kraków 1974, z kolei odmienny pogląd wyraził S. Sołtysiński, *Licencje na korzystanie z cudzych rozwiązań technicznych*, Warszawa 1970, s. 196).

¹⁴ H. Heiss, *From Contract Certainty to Legal Certainty...*, s. 16.

¹⁵ Stosownie do postanowienia 1.1.2 PRICL: w przypadku poddania umowy reżimowi zasad PRICL strony wyrażają zgodę na to, aby kwestie nieuregulowane przez zasady PRICL były rozstrzygane zgodnie z zasadami UNIDROIT.

w Paryżu zakwestionował status zasad europejskiego prawa umów (*Principles of European Contract Law*, PECL) jako *lex mercatoria* oraz ogólnych zasad prawa i odmówił ich zastosowania, stwierdzając, że stanowią one wyłącznie rezultat badań naukowych stosunkowo słabo znanych międzynarodowemu środowisku biznesowemu¹⁶. Również w literaturze podkreśla się, że prywatne kodyfikacje nie mogą „samozwańczo” nadawać sobie statusu ogólnych zasad prawa czy też *lex mercatoria*. Według Hansa van Houtte o takim charakterze decyduje przede wszystkim otoczenie prawne i biznesowe, a nie ambicje twórców prywatnych zbiorów norm¹⁷.

Co istotne, stosowanie zasad PRICL ma wynikać z suwerennej decyzji stron umowy reasekuracji co do tego, czy „podać się” reżimowi stwarzanemu przez ten dokument. Zatem, aby powyższa regulacja mogła znaleźć zastosowanie do danej umowy reasekuracji, co do zasady konieczne jest aktywne działanie stron w tym zakresie (autorzy zasad PRICL stoją na stanowisku, że poddanie umowy reżimowi PRICL może nastąpić także w sposób dorozumiany).

Kwestią wymagającą odrębnego rozważenia jest możliwość stosowania zasad PRICL niejako „wbrew” woli stron, tj. uzupełniająco (wskutek odesłań do „ustalonych zwyczajów” zawartych w przepisach prawa), czy też w sytuacji braku porozumienia stron co do wyboru prawa właściwego bądź upoważnienia sądu arbitrażowego do rozstrzygnięcia sporu według pozaprawnych podstaw orzekania. Do tych aspektów powrócę w dalszej części niniejszego artykułu.

2. Zasady PRICL jako materialnoprawna podstawa rozstrzygnięcia (prawo właściwe)

Problem wyboru kolizyjnoprawnego, którego przedmiotem są normy nienależące do systemu prawa stanowionego, od lat budzi ożywione dyskusje zarówno w doktrynie krajowej, jak i zagranicznej¹⁸, a rozstrzygnięcie tej kwestii może się różnić w zależności od tego, kto będzie rozstrzygał spór: sąd państwowy czy sąd arbitrażowy¹⁹. Co więcej, na gruncie międzynarodowych regulacji arbitrażowych zagadnienie to może przedstawiać się zupełnie inaczej niż na gruncie przepisów krajowych.

¹⁶ Orzeczenie Sądu Arbitrażowego Międzynarodowej Izby Handlowej w Paryżu z dnia 6 stycznia 2003 (12111), <http://www.unilex.info/case.cfm?id=956> [dostęp: 30.05.2021], za: M. Pacocha, *Zastosowanie zasad międzynarodowych...*, s. 156.

¹⁷ H. van Houtte, *The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*, „Arbitration International” 1995, vol. 11, no. 4, s. 382.

¹⁸ Jadwiga Pazdan uznaje taki zabieg za instrument służący celom zbliżonym do wyłączenia umowy spod prawa – zob. J. Pazdan, *Czy można wyłączyć umowę spod prawa?*, PiP 2005, z. 10, s. 14; Ł. Błaszczak, *Inne zagadnienie związane z kolizyjnoprawnym wyborem prawa* [w:] *idem*, *Wyrok sądu polubownego w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010.

¹⁹ J. Pazdan, *Czy można wyłączyć umowę...*, s. 14.

W tym kontekście nasuwa się pytanie, czy strony mogą powołać zasady PRICL jako statut umowy, a tym samym uznać, że dokonały skutecznego wyboru prawa właściwego w sensie kolizyjnoprawnym.

2.1. Jurysdykcja sądów państwowych

W przypadku poddania umowy reasekuracji jurysdykcji sądów państwowych na powyższe pytanie należałoby udzielić odpowiedzi negatywnej. Trzeba bowiem zauważyć, że rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych²⁰ nie przewiduje możliwości poddania umowy systemowi normatywnemu nie pochodzącemu od prawodawcy krajowego (art. 3 ust. 1 zdanie pierwsze rozporządzenia Rzym I). Rozwiązanie przyjęte w tej regulacji zakłada wąskie rozumienie pojęcia „prawo”, ograniczone do norm stanowionych przez państwo i powszechnie obowiązujących na danym terytorium państwowym (lub jego części)²¹. Model ten odpowiada tradycyjnym poglądom w odniesieniu do wyboru prawa dla zobowiązań umownych. Zgodnie bowiem z panującym w doktrynie prawa prywatnego międzynarodowego przekonaniem wybór prawa właściwego w znaczeniu kolizyjnoprawnym może dotyczyć jedynie prawa krajowego, obowiązującego w jakimś państwie.

Pogląd ten jest również podzielany przez twórców zasad PRICL. Zgodnie z wyjaśnieniami do tych zasad w przypadku pozostawienia jurysdykcji sądów państwowych dokonany przez strony wybór prawa na rzecz zasad PRICL nie będzie mógł zostać uznany za wybór statutu kontraktowego. Zabieg ten będzie miał wyłącznie charakter materialnoprawnego wskazania²², o którym mowa w motywie 13 preambuły do rozporządzenia Rzym I.

Zasady PRICL będą zatem stanowiły zwykłe postanowienia umowne, a ich znaczenie będzie decydujące dla rozstrzygnięcia sporu, o ile nie będą pozostawać w sprzeczności z ustalonym według rozporządzenia Rzym I prawem właściwym dla umowy reasekuracji. Jednocześnie twórcy PRICL stoją na stanowisku, że w związku z relatywnie niewielką ingerencją prawa stanowionego w umowę reasekuracji w poszczególnych porządkach prawnych nawet w takim przypadku zasady PRICL zachowają swoją „moc wiążącą”. Pogląd ten wydaje się jedynie częściowo słuszny. Jak wskazano wcześniej, zasady PRICL zostały w sposób funkcjonalny powiązane z zasadami UNIDROIT, które

²⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz. Urz. WE L 177 z 4.07.2008, s. 6; dalej: rozporządzenie Rzym I).

²¹ Zob. A. Mills, *Party Autonomy in Private International Law*, Cambridge 2018, s. 499–500.

²² Materialnoprawne wskazanie polega na włączeniu przez strony, w drodze interpolacji („powołania się”) lub inkorporacji („przepisania”) do treści ich stosunku prawnego określonych postanowień, które wchodzą w skład dowolnego zbioru norm, wskutek czego stają się one postanowieniami umowy. W piśmiennictwie podkreśla się, że w szczególności takim zbiorem może być kodeks obowiązujący (lub już nieobowiązujący) w dowolnym państwie, urzędowy projekt kodeksu lub kodeks prywatny bądź inny zbiór norm, którego moc wiążąca zależy od woli stron. Por. zamiast wielu: M. Pazdan, *Materialnoprawne wskazanie a kolizyjnoprawny wybór prawa*, PPHZ 1995, nr 18, s. 106.

regulują ogólne zagadnienia prawa zobowiązań. Niektóre postanowienia zasad UNIDROIT mogą więc kolidować z krajowymi rozwiązaniami ustawowymi o charakterze bezwzględnie obowiązującym w zakresie części ogólnej prawa zobowiązań, co w konsekwencji może także wpłynąć na interpretację postanowień regulujących zagadnienia *stricte* reasekuracyjne.

2.2. Arbitraż handlowy

Jeśli zaś chodzi o arbitraż handlowy, to rzeczywiście na ogół nie kwestionuje się dopuszczalności wskazania niepaństwowego zbioru norm jako prawa właściwego dla zagadnień merytorycznych sporu²³. Stało się tak za sprawą rozwiązań zawartych w ustawie modelowej UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym przyjętej 21 czerwca 1985 r. przez Komisję Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Międzynarodowego Prawa Handlowego i uchwalonej 11 grudnia 1985 r. przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych, zmienionej uchwałą z dnia 4 grudnia 2006 r.²⁴, która reprezentuje aktualny światowy standard wymagań stawianych międzynarodowemu arbitrażowi handlowemu, będący także inspiracją dla wielu porządków prawnych²⁵.

Ustawa modelowa przyznaje wyraźne uprawnienie stronom do dokonania wyboru zasad właściwych dla rozstrzygnięcia przedmiotu sporu, w tym wyboru również takiego zbioru norm, któremu ustawodawstwo państwowe nie nadało formy prawa stanowionego. Zgodnie bowiem z art. 28 § 1 ustawy modelowej sąd arbitrażowy rozstrzyga spór według norm prawnych (*rules of law*), które strony wybrały jako właściwe do rozstrzygnięcia meritum sporu. Natomiast stosownie do § 2 tego artykułu dopiero wobec braku jakiegokolwiek wskazania przez strony sąd arbitrażowy stosuje prawo określone przez reguły kolizyjne, które uważa za właściwe. Z kolei § 3 stanowi, że sąd arbitrażowy rozstrzyga spór *ex aequo et bono* albo jako *amiable compositeur*, jeżeli strony go do tego wyraźnie upoważniły, a w każdym przypadku sąd arbitrażowy uwzględnia postanowienia umowy oraz zwyczaje handlowe mające zastosowanie do danego stosunku prawnego (§ 4 art. 28 ustawy modelowej).

Jak wskazuje się w doktrynie, wyraźne rozgraniczenie norm prawnych od prawa w treści art. 28 § 1 ustawy modelowej było świadomym zabiegiem jej twórców mającym na celu rozszerzenie przedmiotu wyboru prawa również na niepaństwowe normy prawne²⁶. Tym samym na gruncie ustawy modelowej przyjmuje się możliwość

²³ Tak np. M. König, *Non-State Law in International Commercial Arbitration*, „Polish Yearbook of International Law” 2015, vol. 35, s. 265–292; N. Szwajczak, *Effectiveness of indication of lex mercatoria in a choice-of-law clause in international commercial contracts*, „Modern Management Review” 2018, vol. 23, no. 25(4).

²⁴ United Nation document A/40/17, annex I and A/61/17, annex I, UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985, with amendments as adopted in 2006 (dalej: ustawa modelowa).

²⁵ O ustawie modelowej mówi się niekiedy wręcz, że jest nielicznym przykładem *soft law*, który wywarł tak duży wpływ na narodowe regulacje odnoszące się do arbitrażu handlowego.

²⁶ Zob. pkt 39 Noty wyjaśniającej do ustawy modelowej – Explanatory Note by the UNCITRAL secretariat on the 1985 Model Law on International Commercial Arbitration as amended in 2006, s. 33.

dokonywania przez strony wyboru przepisów *soft law* takich właśnie jak zasady UNIDROIT czy zasady PRICL.

Analogiczne rozwiązania do tych zawartych w ustawie modelowej zostały przyjęte w legislacji kilkunastu państw, a także w regulaminach wielu renomowanych instytucji arbitrażowych na świecie, m.in. w regulaminie sądu arbitrażowego Międzynarodowej Izby Handlowej w Paryżu (art. 21 ust. 1 tego regulaminu)²⁷ czy w regulaminie Międzynarodowego Trybunału Arbitrażowego w Londynie (art. 22 ust. 3 tego regulaminu)²⁸.

3. PRICL jako prawo właściwe dla rozstrzygnięcia sporu w świetle art. 1194 § 1 k.p.c.

W kontekście wyżej poczynionych uwag pewne zdumienie może budzić przepis art. 1194 § 1 k.p.c. Przywołana regulacja dość ogólnikowo stanowi, że sąd polubowny rozstrzyga spór według prawa właściwego dla danego stosunku prawnego, a gdy strony go do tego wyraźnie upoważniły – według ogólnych zasad prawa lub zasad słuszności. Choć w doktrynie wskazuje się, że przepis ten jest wzorowany na rozwiązaniach zawartych w ustawie modelowej, to jednak znacząco odbiega on od treści art. 28 ust. 1 tej ustawy.

Po pierwsze, art. 1194 § 1 k.p.c. posługuje się pojęciem „prawa”, a nie szerszym sformułowaniem „norm prawnych” (*rules of law*), tak jak to czyni ustawa modelowa. W związku z powyższym, w doktrynie można spotkać się z zapatrywaniem, że takie sformułowanie przepisów kodeksu postępowania cywilnego przesądza, iż sąd polubowny musi orzekać na podstawie konkretnego prawa, a nie jakiegoś zbioru pozanarodowych norm wybranych przez strony²⁹.

Po drugie, rodzima regulacja nie wskazuje na pierwszeństwo woli stron w określeniu prawa właściwego. Co prawda, powszechnie przyjmuje się, że stronom swoboda taka przysługuje, to jednak powyższe nie rozwiązuje problemu ustalenia ważności i skuteczności wyboru prawa przez strony, a także doboru kryteriów takiej oceny³⁰.

²⁷ *Rules of arbitration*, https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/#article_21 [dostęp: 14.06.2021].

²⁸ *LCIA Arbitration Rules*, https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2020.aspx [dostęp: 14.06.2021].

²⁹ T. Ereciński [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 6: *Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, red. *idem*, wyd. 5, Warszawa 2017, art. 1194. Jednak dokonywanie rozróżnienia na prawo i przepisy prawne oraz wywodzenie na tej podstawie uprawnienia do orzekania zgodnie z normami niepaństwowymi w zależności od użytego sformułowania trąci nieco sztucznością.

³⁰ Jednocześnie w literaturze wskazuje się, że regulaminy arbitrażowe nie są w stanie zapelnąć tej luki, ponieważ strony nie mogą umownie stworzyć sobie podstawy prawnej dla skuteczności umowy o wybór prawa (tak np. G.B. Born, *International Commercial Arbitration (Third Edition)*, The Hague–Boston–London 2021, s. 2681). Analiza postanowień regulaminów niektórych wiodących instytucji arbitrażowych w Polsce może jednak doprowadzić do odmiennych wniosków. I tak, np. § 38 ust. 1

I właśnie w tym celu w ustawach arbitrażowych z reguły przewiduje się osobny przepis, który wprost upoważnia strony do wyboru prawa. Dzięki takiemu rozwiązaniu sąd arbitrażowy nie musi odwoływać się do krajowych norm prawa prywatnego międzynarodowego dla oceny skuteczności umowy o właściwość prawa³¹.

Okoliczność, że polski ustawodawca nie przewidział wprost uprawnień stron do wyboru prawa w postępowaniu arbitrażowym powoduje konieczność poszukiwania kryteriów oceny takiego wyboru³². Z reguły przyjmuje się, że skuteczność wyboru prawa należy wobec braku szczególnej normy prawa arbitrażowego oceniać w świetle przepisów prawa prywatnego międzynarodowego siedziby postępowania³³. Podążając tym tropem, należałoby przyjąć, że do oceny skuteczności wyboru prawa w postępowaniu arbitrażowym zlokalizowanym w Polsce zastosowanie powinno znaleźć rozporządzenie Rzym I, z uwagi na odesłanie zawarte w treści art. 28 ust. 1 prawa prywatnego międzynarodowego³⁴.

Na pierwszy rzut oka taka konkluzja może nieco zaskakiwać, niemniej w piśmiennictwie na ogół mówi się o potencjalnej „stosowalności” tego rozporządzenia w arbitrażu zlokalizowanym na terenie Unii Europejskiej³⁵. Za powyższą tezę przemawiać ma m.in. okoliczność, że spod zakresu rozporządzenia Rzym I zostały wyłączone jedynie umowy o arbitraż (zapisy na sąd polubowny), ale już nie inne elementy postępowania arbitrażowego (takie jak *receptum arbitrii* czy podstawa wyrokowania).

Podążając tym tropem, należy wskazać, że zastosowanie rozporządzenia Rzym I przy ocenie ważności wyboru prawa dokonanego przez strony będzie oznaczało, iż na gruncie art. 1194 ust. 1 k.p.c. przedmiotem wyboru kolizyjnoprawnego nie mogą być normy nienależące do systemu prawa stanowionego. Innymi słowy, wybór prawa niepaństwowego jako prawa właściwego w postępowaniu arbitrażowym zlokalizowanym na terenie Rzeczypospolitej Polskiej mógłby zostać jedynie zrównany w skutkach z materialnoprawnym wskazaniem (analogicznie do przypadku postępowań

regulaminu Sądu Arbitrażowego przy Konfederacji Lewiatan obowiązującego od 1 marca 2012 r. stanowi, że: „Zespół orzekający rozstrzyga spór na podstawie prawa materialnego tego państwa, które strony zgodnie wskazały. Wybór przez strony prawa właściwego uznaje się za wybór prawa materialnego tego państwa, z wyłączeniem zastosowania przepisów prawa prywatnego międzynarodowego”. Podobnie § 6 ust. 1 regulaminu arbitrażowego Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie z 1 stycznia 2007 r. ze zm. z 11 listopada 2019 r.

³¹ G.B. Born, *International Commercial Arbitration...*, s. 2817 i nn.

³² M. Zych, *Prawo właściwe dla meritum sporu w międzynarodowym arbitrażu handlowym na gruncie art. 1194 k.p.c.*, PPH 2016, nr 11, s. 37–46.

³³ Zob. M. König, *Non-State Law...*, s. 287–288 i przywołana tam literatura.

³⁴ Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r., poz. 503).

³⁵ J. Lew, L. Mistelis, S. Kroll, *Comparative International Commercial Arbitration*, The Hague 2003, s. 420. Odmiennie K. Wiater, P. Olkowski, M. Strojnowski, *Zakres swobody arbitra przy ustalaniu i stosowaniu właściwego prawa materialnego* [w:] *Księga pamiątkowa 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie: 1950–2010*, kom. red. J. Okolski et al., Warszawa 2010, s. 395 (autorzy ci mówią o niewiążącym charakterze rozporządzenia Rzym I w postępowaniu arbitrażowym), a także B. Fuchs, *Haskie reguły wyboru prawa w międzynarodowych umowach handlowych*, PPPM 2015, t. 17, s. 10 (zdaniem tej autorki rozporządzenie Rzym I nie jest stosowane w procesie poszukiwania prawa właściwego w arbitrażu).

sądowych). Wówczas poddanie umowy zbiorom pozanarodowych norm podlegałoby ograniczeniom wynikającym z bezwzględnie obowiązujących przepisów prawa właściwego wskazanego przez miarodajną normę kolizyjną. Stanowisko to rzecz jasna odnosi się także do zasad PRICL³⁶.

Podobne zapatrywanie w odniesieniu do zasad UNIDROIT wyraził Jerzy Rajski³⁷. Według tego autora prawo polskie ogranicza możliwość wyboru przez strony prawa w postępowaniu arbitrażowym jedynie do prawa państwowego. Jednocześnie J. Rajski wskazał, że: „przez inkorporację zasad UNIDROIT do treści kontraktu w świetle przepisów naszego prawa strony nie mogą całkowicie wyłączyć zastosowania właściwego prawa określonego państwa”³⁸. Zdaje się, że również Dariusz Fuchs opowiedział się za poglądem, że wybór PRICL jako prawa właściwego może jedynie odnieść skutek materialnoprawnego wskazania i to zarówno na gruncie postępowania sądowego, jak i arbitrażowego. Autor ten wskazuje bowiem, że: „Project of Reinsurance Contract Law z założenia i na podstawie koincydencji z PEICL³⁹ ma postać tzw. *soft law*, które może z powodzeniem być wybrane przez strony danej umowy reasekuracji jako prawo właściwe (a w zasadzie: prawidłowym *modus operandi* będzie materialnoprawne wskazanie prawa)”⁴⁰.

Co ciekawe, do odmiennych konkluzji może doprowadzić spojrzenie na analizowaną kwestię w oderwaniu od problematyki kolizyjnoprawnej, tj. przez pryzmat ustaleń proceduralnych. Pogląd mówiący o tym, że wybór materialnoprawnej podstawy rozstrzygnięcia w postępowaniu arbitrażowym ma charakter ustalenia co do kwestii proceduralnej (a nie czynności z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego), ma znajdować oparcie w art. 1184 § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem strony mogą uzgodnić zasady i sposób postępowania przed sądem polubownym, jeżeli przepis ustawy nie stanowi inaczej. Na tej podstawie niektórzy autorzy dopuszczają wybór prawa niepaństwowego jako prawa właściwego dla meritum sporu bez ograniczeń towarzyszących uznaniu, że jest to materialnoprawne wskazanie⁴¹. Na gruncie prawa polskiego powyższe stanowisko zdaje się podzielać Marcin Aślanowicz⁴². Problem ten rozważają

³⁶ Na pierwszy rzut oka kwestia ta może wydawać się czysto teoretyczna, biorąc pod uwagę szczątkowość polskich regulacji odnoszących się do umowy reasekuracji. Niemniej tak jak wcześniej wskazano – w kontekście powiązania zasad PRICL z zasadami UNIDROIT nie jest ona wcale pozbawiona znaczenia.

³⁷ J. Rajski, *Zasady międzynarodowych kontraktów handlowych UNIDROIT*, KPP 1996, t. 2, s. 244. Podobnie J. Poczbud [w:] *System prawa handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2010, s. 44.

³⁸ J. Rajski, *Zasady międzynarodowych kontraktów handlowych*... s. 244.

³⁹ PEICL – *Principles of European Insurance Contract Law* (zasady europejskiego prawa ubezpieczeń).

⁴⁰ D. Fuchs, *Ujednolicenie kontraktowego prawa reasekuracyjnego w skali międzynarodowej in statu nascendi – PRICL (Project of Reinsurance Contract Law)*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2019, nr 1, s. 26.

⁴¹ Z regulacji tej wywodzi się proceduralny charakter kompetencji stron co do wskazania prawa właściwego oraz obowiązek respektowania ich decyzji przez sąd arbitrażowy bez odwołania do norm prawa prywatnego międzynarodowego.

⁴² M. Aślanowicz, *Sąd polubowny (arbitrażowy). Komentarz do art. 1154–1217 KPC*, Warszawa 2017, komentarz do art. 1194 k.p.c.

również, nie zajmując ostatecznie stanowiska, Maciej Łaszczuk i Justyna Szpara⁴³. Z kolei przeciwko takiemu rozwiązaniu opowiada się Ireneusz C. Kamiński⁴⁴. Ograniczone ramy niniejszego opracowania nie pozwalają na pogłębioną analizę tego wątku, nie można jednak oprzeć się wrażeniu pewnej sztuczności w ujmowaniu aktu wyboru prawa jako czynności o charakterze *stricte proceduralnym*⁴⁵.

Podsumowując powyższe rozważania, trzeba zauważyć, że na gruncie polskich regulacji arbitrażowych nie jest do końca jasne, czy poddanie umowy reasekuracji zasadom PRICL wraz z zawarciem w tej umowie klauzuli arbitrażowej przyniosłoby rezultat założony przez twórców PRICL (tj. uwolnienie umowy reasekuracji od krajowych porządków prawnych, z zastrzeżeniem klauzuli porządku publicznego). Rozstrzygnięcie tej kwestii może się różnić w zależności od tego, czy kompetencję stron do określenia prawa, na podstawie którego sąd arbitrażowy ma rozstrzygnąć spór, należy rozumieć jako czynność prawną z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego (wówczas wskazanie zasad PRICL jako prawa właściwego dla umowy na gruncie art. 1194 § 1 k.p.c. mogłoby jedynie odnieść skutek materialnoprawnego wskazania) czy raczej jako ustalenie o charakterze *stricte proceduralnym*.

Powyższe skłania do sformułowania ogólnego postulatu *de lege ferenda* w zakresie zmiany art. 1194 § 1 k.p.c. przez pełną implementację art. 28 ustawy modelowej. Przepis art. 1194 § 1 k.p.c. nie gwarantuje bowiem stronom przewidywalności, a niejasna regulacja ustawowa obniża atrakcyjność polskiej jurysdykcji jako siedziby postępowań arbitrażowych. Należy w pełni zgodzić się z Maciejem Zychem, że wszelkie rozwiązania w prawie arbitrażowym, które generują dodatkowe ryzyka prawne (np. co do skuteczności wyboru prawa), nierozpoznane w innych jurysdykcjach, rzutują negatywnie na jego ocenę w oczach potencjalnych stron, czy też ich pełnomocników⁴⁶.

4. Pozaprawne podstawy orzekania a zasady PRICL

Wśród możliwych podstaw orzekania w postępowaniu arbitrażowym przepis art. 1194 § 1 k.p.c. wymienia także (i) ogólne zasady prawa oraz (ii) zasady słuszności. W tym kontekście zastanawiająca jest relacja zasad PRICL do wyżej wskazanych kategorii pozaprawnych – w szczególności nasuwa się pytanie o możliwość upoważnienia arbitrów do orzekania na podstawie PRICL jako ogólnych zasadach prawa lub zasadach słuszności.

⁴³ M. Łaszczuk, J. Szpara [w:] *System prawa handlowego*, t. 8..., s. 603, przypis 1663.

⁴⁴ I.C. Kamiński, *Zasady słuszności jako podstawa orzekania w obrocie cywilnym i handlowym*, PiP 1993, nr 4, s. 48.

⁴⁵ Zob. również M. Zych, *Prawo właściwe dla meritum sporu...*, s. 43.

⁴⁶ *Ibidem*, s. 46.

4.1. Ogólne zasady prawa

Choć w polskiej nauce prawa zaproponowano, aby strony mogły same określić, na każdym etapie postępowania, co rozumieją przez „ogólne zasady prawa”, oraz zobowiązać sąd polubowny wyłącznie do ich stosowania⁴⁷ (wskazuje się przy tym, że dotyczy to m.in. odesłania do takich zasad jak zasady UNIDROIT), to jednak można mieć wątpliwości, czy powyższa teza znajdzie zastosowanie do zasad PRICL.

Ogólne zasady prawa definiuje się bowiem przez odesłanie do uniwersalnych (ponadnarodowych), fundamentalnych w danych dziedzinach norm prawnych, przyjmowanych powszechnie w cywilizowanych porządkach prawnych i sformułowanych *a priori*⁴⁸. Z reguły do ogólnych zasad prawa zalicza się: (i) zasadę swobody umów, (ii) zasadę *rebus sic stantibus*, (iii) zasadę *pacta sunt servanda* czy (iv) zasadę *venire contra factum proprium nemini licet*. Tymczasem zasady PRICL odnoszą się wyłącznie do niektórych zagadnień umowy reasekuracji, a zatem trudno byłoby argumentować, że wyrażają podstawowe zasady prawa cywilnego. Nawet przyjmując założenie, że pojęcie ogólnych zasad prawa powinno być relatywizowane do poszczególnych obszarów prawa cywilnego (np. umów reasekuracji), to i tak brakuje jasności co do rangi oraz znaczenia zwyczajów handlowych skodyfikowanych w PRICL. Należy bowiem zauważyć, że nie tylko nie są one powszechnie akceptowane jako zasady prawa, ale także ich interpretacja w poszczególnych porządkach prawnych nie jest jednolita. Trudno zatem byłoby uznać, że zasady te odzwierciedlają koncepcje wspólne wszystkim systemom prawnym. Nie można również tracić z pola widzenia, że wyjaśnienia do zasad PRICL w dużej mierze opierają się na wskazaniach wynikających z orzeczeń sądów angielskich oraz amerykańskich. Można więc na tej podstawie przypuszczać, że ich treść została zdominowana przez rozwiązania zaczerpnięte właśnie z tych systemów prawnych.

4.2. Zasady słuszności

Orzekanie na zasadach słuszności jest złożoną instytucją prawną. W piśmiennictwie wskazuje się, że nie istnieje jednolite pojęcie orzekania na zasadach słuszności⁴⁹ ani też wyczerpujący katalog zasad, którymi powinni się kierować arbitrzy upoważnieni do takiego właśnie rozstrzygnięcia sporu⁵⁰. Najprościej rzecz ujmując, arbitraż na zasadach słuszności można scharakteryzować jako pozostawienie rozstrzygnięcia sporu wewnętrznemu poczuciu sprawiedliwości i sumieniu arbitra.

W doktrynie niekiedy można spotkać się z zapatrywaniem, że strony mogą same określić, co rozumieją przez zasady słuszności⁵¹. Do zagadnienia relacji PRICL i zasad

⁴⁷ J. Pazdan, *Czy można wyłączyć umowę...*, s. 16; J. Rajski, *The New Polish Arbitration Law of 2005*, „International Business Law Journal” 2006, no. 3, s. 364.

⁴⁸ D. Mazur, *Prawo właściwe w międzynarodowym arbitrażu handlowym*, KPP 2003, z. 1, s. 142–143.

⁴⁹ Co do zasady wyróżnia się arbitraż *ex aequo et bono* oraz arbitraż *amiable composition*.

⁵⁰ A. Lizer-Klatka, *Pojęcie orzekania na zasadach słuszności w międzynarodowym arbitrażu handlowym*, PiP 2000, z. 1, s. 60.

⁵¹ M. Aślanowicz, *Sąd polubowny...*

słuszności zdaje się odnosić D. Fuchs, wskazując, że poddanie umowy reasekuracji zasadom PRICL w połączeniu z klauzulą arbitrażową „wydaje się szczególnie atrakcyjne w razie orzekania przez skład arbitrażowy według zasady słuszności (*scil: ex aequo et bono*), co jest powszechnie dopuszczone w regulaminach sądów arbitrażowych na świecie, zasadniczo za uprzednią akceptacją takiego procedowania przez strony sporu”. Trudno wyłącznie na podstawie powyższej wypowiedzi w pełni zrekonstruować stanowisko autora, niemniej wydaje się, że opowiedział się on za dopuszczalnością zdefiniowania przez strony zasad słuszności przez odesłanie do zasad PRICL⁵². Pogląd ten byłby, moim zdaniem, o tyle nietrafiony, że wypaczałby istotę arbitrażu *ex aequo et bono*. Jak wskazano powyżej, istotą orzekania na zasadach słuszności jest obdarzenie arbitrów pewnym marginesem swobodnego uznania⁵³.

Odrębną kwestią jest natomiast uprawnienie arbitrów orzekających na zasadach słuszności do odwołania się do zasad PRICL w przypadku rozstrzygania sporów reasekuracyjnych, jeśli w ich ocenie zastosowanie tych zasad doprowadzi do słusznego rozwiązania sporu. Sięgnięcie do zasad PRICL byłoby o tyle uzasadnione, że ich celem jest możliwie harmonijne pogodzenie słuszych interesów stron umowy reasekuracji. Najlepszym tego przykładem jest rozwiązanie przyjęte w zakresie zasady najwyższej dobrej wiary. W świetle PRICL zasada ta obowiązuje zarówno reasekurowanego, jak i reasekuratora (w prawie ubezpieczeniowym zaś co do zasady przyjmuje się, że zasada ta obowiązuje jednostronnie i dotyczy wyłącznie ubezpieczonego). Można więc powiedzieć, że PRICL ucieleśniają zasady sprawiedliwości w obrocie reasekuracyjnym. Z założenia są one neutralne w swojej treści i nie faworyzują żadnej ze stron.

4.3. *Lex mercatoria*

Nie jest do końca jasne, czy ustawodawca uznaje *lex mercatoria* za samodzielną podstawę orzekania, obok ogólnych zasad prawa i zasad słuszności. Przyjmując literalne brzmienie przepisu art. 1194 § 1 k.p.c., należałoby wykluczyć taką możliwość. Powszechnie uznaje się bowiem, że orzekanie na podstawie kryteriów pozaprawnych jest możliwie wyłącznie w takim zakresie, w jakim zezwala na to prawo właściwe siedziby arbitrażu, natomiast art. 1194 § 1 k.p.c. nie wymienia *lex mercatoria* wśród pozaprawnych podstaw orzekania⁵⁴. Ponadto, jak wskazuje Łukasz Błaszczak, traktowaniu *lex mercatoria* jako samodzielnej podstawy orzekania sprzeciwia się

⁵² D. Fuchs, *Ujednolicenie kontraktowego prawa reasekuracyjnego...*, s. 26. Niewykluczone jednak, że autorowi chodziło o zupełnie odrębną kwestię, tj. utożsamienie arbitrażu *ex aequo et bono* z odesłaniem do stosowania *lex mercatoria*. Zob. też A. Lizer-Klatka, *Pojęcie orzekania...* i cytowana tam literatura.

⁵³ Przy czym, jak zauważa Ewa P. Mondziel, orzekanie na zasadach słuszności nie powinno być dowolne ani przypadkowe. Konieczne jest przeprowadzenie postępowania dowodowego, jak również uzasadnienie wyroku. Arbiter powinien wskazać, jakimi przesłankami się kierował, jakie zasady sprawiedliwości uznał za mające zastosowanie w konkretnej sprawie (zob. E.P. Mondziel, *Zasady słuszności jako podstawa orzekania w arbitrażu gospodarczym*, „Studia Prawnoustrojowe” 2015, nr 30).

⁵⁴ Ł. Błaszczak, *Lex mercatoria, zasady prawa oraz zasady słuszności jako podstawy orzekania przez sąd arbitrażowy*, „e-Przegląd Arbitrażowy” 2011, nr 1(4), s. 17.

art. 1194 § 2 k.p.c.⁵⁵ W myśl tego przepisu niezależnie od tego, czy sąd polubowny rozstrzyga spór według przepisów prawa, czy też według ogólnych zasad prawa lub zasad słuszności, powinien brać pod uwagę – oprócz postanowień umowy – ustalone zwyczaje, które mają zastosowanie do danego stosunku prawnego. Na tej podstawie autor ten wywodzi, że *lex mercatoria* można przypisać funkcję pomocniczą i uzupełniającą w tym sensie, że jeśli zachodzi taka potrzeba przy uwzględnianiu okoliczności danego przypadku, sąd ma obowiązek uwzględnić *lex mercatoria*⁵⁶. Można też jednak argumentować, że szczególna rola autonomii woli stron w postępowaniu arbitrażowym przeciwstawia się tak formalistycznemu podejściu. Wydaje się, że skoro strony poddające spór sądowi polubownemu mogą zdecydować o tym, że będzie on rozstrzygany na podstawie bliżej nieokreślonej koncepcji „zasad słuszności” czy „ogólnych zasad prawa”, to tym bardziej mogą domagać się od arbitrów rozpoznania sprawy na podstawie konkretnego systemu norm, który jednak nie jest systemem prawnym żadnego z państw⁵⁷. Zwłaszcza, że sędziowie sądu arbitrażowego wypełniają swój mandat z woli stron i w ich interesie. Można zatem bronić stanowiska, że na gruncie art. 1194 § 1 k.p.c. strony mogą upoważnić arbitrów w klauzuli arbitrażowej do orzekania na podstawie *lex mercatoria*, w tym również przez odesłanie do zasad PRICL. Przy czym trzeba wskazać, że nie jest do końca jasne, czy już na tym etapie możemy uznać PRICL za przejaw *lex mercatoria*. Jest to spowodowane tym, iż rozumienie tej kategorii nie jest jednolite, a to przekłada się na różnice w postrzeganiu jej źródeł. Z reguły zwolennicy koncepcji zakładających szersze ujęcie *lex mercatoria* wymieniają pośród jej źródeł prawo modelowe, w tym np. zasady UNIDROIT⁵⁸. Inni zaś autorzy wskazują, że tylko ta ich część stanowi *lex mercatoria*, która odzwierciedla rzeczywistą praktykę w handlu międzynarodowym⁵⁹. Choć w piśmiennictwie można spotkać się z poglądem, że zasady PRICL mają za zadanie jedynie doprecyzować i dookreślać akceptowane już na rynku ubezpieczeniowym zwyczaje i konstrukcje prawne⁶⁰, to z taką oceną nie można się w pełni zgodzić. Oczywiście, w pewnym zakresie zasady PRICL stanowią „kodyfikację” utrwalonych zwyczajów handlowych w obrocie reasekuracyjnym, niemniej z założenia zasady te mają – na wzór amerykańskich *restatements*⁶¹ – przeformułować treść tych zwyczajów i przedstawić je w nowej, zmodyfikowanej formule. Stanowisko to potwierdzają również twórcy PRICL w wyjaśnieniach do tych zasad: „the reason for this is that the PRICL are intended to be a restatement of international reinsurance usage and provide parties with an alternative to the usages found in the reinsurance markets”⁶².

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ K. Wiater, P. Olkowski, M. Strojnowski, *Zakres swobody arbitra...*, s. 387.

⁵⁸ B. Ziemblicki, *Lex mercatoria jako prawo właściwe dla rozstrzygnięcia sporu [w:] Z problematyki źródeł prawa międzynarodowego*, red. B. Mielnik, Wrocław 2017, s. 132.

⁵⁹ K.R. Berger, *The relationship between the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts and the new lex mercatoria*, „Uniform Law Review” 2000, vol. 5, issue 1, s. 169.

⁶⁰ D. Fuchs, *Ujednolicenie kontraktowego prawa reasekuracyjnego...*, s. 26.

⁶¹ M. Kaczorowska, *Rola restatements w procesie europeizacji prawa prywatnego*, „Radca Prawny” 2010, nr 1, s. 35–43.

⁶² *Principles of Reinsurance Contract Law...*, s. 17.

5. Możliwość zastosowania zasad PRICL w przypadku „negatywnego wyboru prawa”

Osobnego omówienia wymaga kwestia zastosowania zasad PRICL przez sąd w przypadku braku porozumienia stron co do materialnoprawnej podstawy rozstrzygnięcia. Jeżeli chodzi o rozstrzyganie sporów przez sądy państwowe, sytuacja jest stosunkowo klarowna – w świetle obowiązującego stanu prawnego sądy powszechne, poszukując prawa właściwego dla meritum sporu, nie będą miały możliwości uznania zasad PRICL za prawo właściwe w drodze obiektywnego wskazania prawa. Wynika to z faktu, że w świetle przepisu art. 4 rozporządzenia Rzym I prawem właściwym może być tylko system prawny jakiegoś państwa.

Bardziej zawiła jest natomiast kwestia tego, czy w sytuacji braku wyboru materialnoprawnej podstawy rozstrzygnięcia przez strony sąd arbitrażowy będzie mógł uznać PRICL za podstawę swojego osądu. Krótką analizę tej problematyki należy rozpocząć od przybliżenia metod określenia prawa właściwego w razie braku dokonania jego wyboru przez strony postępowania arbitrażowego. Na potrzeby niniejszego artykułu przyjęto podział tych metod na dwie grupy, tzw. metodę pośrednią i bezpośrednią⁶³. W ogólności, metoda pośrednia (*voie indirecte*) przewiduje w pierwszej kolejności ustalenie przez sąd arbitrażowy, jakie normy prawa prywatnego międzynarodowego są właściwe dla danej sprawy, a następnie, na podstawie tych norm, wskazanie prawa właściwego dla danego stosunku materialnoprawnego⁶⁴. Ustalenie to może przyjąć różne postacie, przykładowo można wskazać na zastosowanie przepisów prawa prywatnego międzynarodowego siedziby postępowania arbitrażowego czy zastosowanie reguł kolizyjnych, które sąd arbitrażowy uzna za właściwe w danej sprawie (jest to jeden z powszechniejszych mechanizmów występujący m.in. w ustawie modelowej). Stosownie do art. 28 § 2 tej ustawy – „dopiero w braku jakiegokolwiek wskazania przez strony sąd arbitrażowy stosuje prawo określone przez reguły kolizyjne, które uważa za właściwe”⁶⁵. Natomiast metoda bezpośrednia (inaczej *voie directe*) nie odnosi się w ogóle do selekcji odpowiedniej reguły kolizyjnej, ale od razu wskazuje kryterium wyboru właściwego prawa materialnego (z reguły zastosowanie tego prawa materialnego, które jest najściślej związane ze sprawą albo które sąd uzna za właściwe w danej sprawie). Na gruncie regulaminów arbitrażowych rozwiązanie to wprowadził m.in. Międzynarodowy Sąd Arbitrażowy przy Międzynarodowej Izbie Handlowej w Paryżu. Zgodnie z art. 21 ust. 1 regulaminu arbitrażowego tego sądu – „w przypadku braku takiego wyboru trybunał arbitrażowy zastosuje prawo, które uzna za właściwe”. Maciej Zych wskazuje, że regulacje tego rodzaju w istocie stanowią specjalną regułę kolizyj-

⁶³ Klasyfikację taką przyjmują J.D.M. Lew, L.A. Mistelis, S.M. Kröll, *Comparative International Commercial Arbitration...*, s. 427 i nn. Odmienne sposoby podziału proponują np. G.B. Born, *International Commercial Arbitration...*, s. 2643–2656 oraz E. Gaillard [w:] *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*, eds. *idem*, J. Savage, The Hague–Boston–London 1999, s. 871–877, za: M. Zych, *Prawo właściwe dla meritum sporu...*, s. 38.

⁶⁴ M. Zych, *Prawo właściwe dla meritum sporu...*, s. 38 i nn.

⁶⁵ *Ibidem*.

ną I stopnia dla sądów arbitrażowych, zastępując krajowe regulacje prawa prywatnego międzynarodowego przeznaczone dla sądów państwowych⁶⁶. Tym samym wybór niepaństwowych norm jako podstawy orzekania będzie zasadniczo możliwy, jedynie bazując na tych regulacjach, które zawierają rozwiązania oparte na metodzie bezpośredniej. Zastosowanie tej metody nie wymaga bowiem odwołania do zasad prawa prywatnego międzynarodowego przy poszukiwaniu prawa właściwego.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt regulacji krajowych, trzeba wskazać, że treść art. 1194 § 1 k.p.c. budzi pewne wątpliwości w zakresie określenia metody wskazania miarodajnych norm merytorycznych w sytuacji braku wyboru prawa przez strony. Na tym tle w doktrynie ścierają się ze sobą różne poglądy – niektórzy autorzy uważają, że przepis ten nie zawiera żadnej dyrektywy odnoszącej się do sposobu określenia prawa właściwego (tym samym sąd polubowny ma swobodę w określeniu takiej metody)⁶⁷. Inni zaś wskazują, że nakazuje on stosowanie krajowych norm prawa prywatnego międzynarodowego obowiązujących w Polsce (głównie za sprawą niefortunnego wyrażenia w treści tego przepisu: „prawo właściwe dla danego stosunku”)⁶⁸. Podkreśla się również to, że art. 1194 § 1 k.p.c. zdaje się przesądzać, iż orzekanie na bazie prawa pozytywnego jest regułą, a orzekanie według innych podstaw jest wyjątkiem wymagającym wyraźnego upoważnienia przez strony i to niezależnie od tego, którą z metod wyznaczania prawa właściwego uznamy za dominującą⁶⁹.

Rozbieżności te stwarzają ryzyko, że ustalenie prawa właściwego na gruncie art. 1194 § 1 k.p.c., przy braku stanowiska stron co do materialnoprawnej podstawy rozstrzygnięcia, ograniczy się tylko do wyboru spośród praw państwowych. To z kolei może spowodować, że polski sąd arbitrażowy, w przypadku braku wyboru materialnoprawnej podstawy rozstrzygnięcia przez strony umowy reasekuracji, nie będzie skłonny zastosować zasad PRICL jako prawa właściwego dla meritum sporu⁷⁰.

6. Kwestia uzupełniającego stosowania zasad PRICL przez sądy

Na koniec warto pokrótce odnieść się do możliwości uzupełniającego stosowania zasad PRICL przez sądy, tj. w ramach ustawowych odesłań do tzw. ustalonych zwyczajów (zawartych w art. 56 i art. 65 § 1 kodeksu cywilnego⁷¹ czy art. 1194 § 2 k.p.c.). Rozważania w tym zakresie należy rozpocząć od przypomnienia, co oznacza pojęcie „zwyczaj”.

⁶⁶ *Ibidem*, s. 39.

⁶⁷ M. Pilich, *Prawo właściwe dla meritum sporu zawisłego przed sądem arbitrażowym w braku wyboru prawa* [w:] *Aurea praxis. Aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 2, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011, s. 1794–1798.

⁶⁸ A. Jakubecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5: *Artykuły 1096–1217*, red. H. Dołęcki, T. Wiśniewski, Warszawa 2021, komentarz do art. 1194 k.p.c.

⁶⁹ M. Pilich, *Prawo właściwe dla meritum sporu...*, s. 1794–1798.

⁷⁰ K. Wiater, P. Olkowski, M. Strojnowski, *Zakres swobody arbitra...*, s. 387.

⁷¹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 1360; dalej: k.c.).

Zwyczaj jest najczęściej definiowany jako utrwalona (ukształtowana) w danej grupie społecznej reguła zachowania w relacjach między członkami tej grupy, traktowana jako przyjęta norma postępowania według dominującej opinii takiej społeczności⁷². Dla ustalenia istnienia zwyczaju konieczne jest więc utrwalenie pewnej praktyki potwierdzone długim czasem jej występowania. Ponadto najczęściej wymaga się istnienia świadomości jej funkcjonowania i woli uznawania za zwyczaj według przeważającej opinii danej grupy. Przykładowo Jerzy Jakubowski wskazuje: „zwyczajem jest dla nas [...] taki sposób postępowania, który wykazuje pewną powtarzalność w postępowaniu określonych ludzi lub ich grup, a nie został przez nikogo »wydany«, »ustanowiony«⁷³. Są to więc pewne fakty społeczne, które – jeżeli nie są notoryjnie znane – ustala się w drodze normalnego postępowania dowodowego, w szczególności przez zeznania świadków lub opinie biegłych.

Od zwyczaju w podanym wyżej znaczeniu odróżnia się niekiedy w nauce prawa tzw. ustalone zwyczaje, określając tym mianem reguły obrotu, które są faktycznie ustalane przez grupę specjalistów i ekspertów, następnie spisywane w postaci zbioru czy katalogu zasad, z założeniem, że w ten sposób zostanie zapewniony wpływ na praktykę obrotu w danej dziedzinie. W pewnej tylko mierze w takich przypadkach „ustalony zwyczaj” nawiązuje do istniejącego realnie zwyczaju. Ten ostatni jest bowiem poddawany szczególnej obróbce i selekcji, stanowiąc twór z natury rzeczy sztuczny⁷⁴.

Mając na uwadze, że z założenia zasady PRICL nie tyle rekonstruują zwyczaje występujące w obrocie reasekuracyjnym, co przedstawiają je „na nowo” w zmodyfikowanej wersji – można powziąć wątpliwość, czy mamy tu w ogóle do czynienia ze zwyczajem⁷⁵. W związku z powyższym nie jest do końca jasne, czy na tym etapie sądy będą skłonne do stosowania tych zasad w ramach ustawowych odesłań do ustalonych zwyczajów (zwłaszcza biorąc pod uwagę stosunkowo krótki okres „obowiązywania” zasad PRICL). Nie można natomiast wykluczyć, że z biegiem czasu zasady te awansują do rangi zwyczajów⁷⁶. Wszak do takiego stanu rzeczy mogą przyczynić się działania środowisk biznesowych i prawnych.

Niezależnie od powyższych wątpliwości, biorąc pod uwagę szczątkowość krajowych regulacji w zakresie umowy reasekuracji, a także niską świadomość prawną w tej materii – zasady PRICL są bez wątpienia cennym źródłem wiedzy o tym kontrakcie. Mogą one stanowić pewien punkt odniesienia dla judykatury w zakresie interpretacji

⁷² Zob. M. Safjan [w:] *System prawa prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. *idem*, Warszawa 2012, s. 215 i cytowana tam literatura, a także K. Trzciniński, *Zwyczaj i prawo zwyczajowe jako źródło prawa prywatnego*, „Rejent” 1998, nr 3, s. 157; J. Górski, *Rola i zasięg zwyczajów w świetle kodeksu morskiego*, „Technika i Gospodarka Morska” 1964, nr 1, s. 9.

⁷³ J. Jakubowski, *Rola zwyczaju handlowego w polskim handlu zagranicznym*, RPEIS 1962, z. 2, s. 43.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ Rzecz jasna w tej części, w której nie inkorporują „w czystej postaci” zwyczajów rzeczywiście występujących na rynku reasekuracyjnym.

⁷⁶ Wydaje się zresztą, że proces ten już się rozpoczął. Należy bowiem wskazać, że w niektórych postępowaniach arbitrażowych zasady PRICL są już w ten sposób postrzegane, zob. A. Meidell, *Aggregation of COVID-related claims in reinsurance*, Advokatfirmaet Thommessen, grudzień 2022, <https://www.thommessen.no/en/news/aggregation-of-covid-related-claims-in-reinsurance> [dostęp: 8.01.2023].

umowy reasekuracji, chociażby w ramach wykładni komparatystycznej (zob. np. uzasadnienie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2018 r., II CSK 222/17⁷⁷, w którym Sąd Najwyższy odwołał się do zasad europejskiego prawa ubezpieczeń (PEICL) w kontekście ubezpieczeń grupowych⁷⁸).

Podsumowanie

Przechodząc do podsumowania powyższych rozważań, należy stwierdzić, że z perspektywy prawa krajowego zastosowanie zasad PRICL w rozstrzyganiu sporów reasekuracyjnych może doznawać pewnych ograniczeń.

Po pierwsze, w obecnym stanie prawnym w przypadku poddania umowy reasekuracji jurysdykcji sądów państwowych wybór zasad PRICL jako prawa właściwego dla umowy reasekuracji zostałyby zrównany z materialnoprawnym wskazaniem prawa. W takim wypadku zasady PRICL stanowiłyby zwykłe postanowienia umowne, a ich znaczenie byłoby decydujące dla rozstrzygnięcia sporu, o ile nie pozostawałyby w sprzeczności z ustalonym według rozporządzenia Rzym I prawem właściwym dla stosunku reasekuracji. Natomiast w odniesieniu do postępowań arbitrażowych, na gruncie przepisu art. 1194 § 1 k.p.c., nie można wykluczyć ryzyka analogicznej kwalifikacji, tj. ograniczenia skuteczności wyboru zasad PRICL jako prawa właściwego do materialnoprawnego wskazania prawa. Rozstrzygnięcie tej kwestii może jednak zależeć od tego, czy kompetencję stron do określenia prawa właściwego dla meritum sporu należy rozumieć jako czynność prawną z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego, czy raczej jako ustalenie o charakterze *stricte* proceduralnym.

Po drugie, w ocenie autorki próba dookreślenia przez strony w klauzuli arbitrażowej zasad słuszności czy ogólnych zasad prawa przez odwołanie do zasad PRICL może nie wywołać zamierzonego rezultatu. Oczywiście nie oznacza to, że sąd arbitrażowy upoważniony do orzekania na podstawie ogólnych zasad prawa czy zasad słuszności nie będzie mógł pomocniczo sięgnąć do PRICL w procesie wyrokowania.

Po trzecie, nie jest do końca jasne, czy ustawodawca uznaje *lex mercatoria* za samodzielny podstawi orzekania, obok ogólnych zasad prawa i zasad słuszności. Wydaje się jednak, że skoro strony poddające spór sądowi polubownemu mogą zdecydować o tym, że będzie on rozstrzygany na podstawie bliżej nieokreślonej koncepcji „zasad słuszności” czy „ogólnych zasad prawa”, to tym bardziej mogą domagać się od arbitrow rozpoznanie sprawy na podstawie konkretnego systemu norm, który jednak nie jest systemem prawnym żadnego z państw⁷⁹. W związku z powyższym otwarta pozostaje kwestia tego, czy na gruncie art. 1194 § 1 k.p.c. strony mogą upoważnić arbitrow do orzekania na zasadach PRICL w ramach *lex mercatoria*.

⁷⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2018 r., II CSK 222/17, LEX nr 2446838.

⁷⁸ Podobnie do umowy reasekuracji umowy ubezpieczenia grupowego nie doczekały się kompleksowej regulacji w polskim prawie.

⁷⁹ K. Wiater, P. Olkowski, M. Stojnowski, *Zakres swobody arbitra...*, s. 387.

Po czwarte, *de lege lata* w przypadku braku wyboru materialnoprawnej podstawy rozstrzygnięcia przez strony umowy reasekuracji – sąd państwowy nie będzie mógł zastosować zasad PRICL jako prawa właściwego dla meritum sporu. Ryzyko to może się również zmaterializować na gruncie art. 1194 § 1 k.p.c., ponieważ przepis ten budzi wątpliwości w zakresie określenia metody wskazania miarodajnych norm merytorycznych w sytuacji braku wyboru prawa przez strony.

Po piąte, nie jest do końca jasne, czy sądy na obecnym etapie będą skłonne do stosowania zasad PRICL w ramach ustawowych odesłań do zwyczajów (zawartych w takich przepisach, jak np. art. 56, art. 65 § 1 i art. 354 § 1 k.c. czy art. 1194 § 2 k.p.c.). Należy bowiem zauważyć, że zasady PRICL nie tyle rekonstruują zwyczaje występujące w obrocie reasekuracyjnym, co przedstawiają je „na nowo” w zmodyfikowanej wersji. Można zatem powziąć wątpliwości, czy w takim przypadku mamy jeszcze w ogóle do czynienia ze zwyczajem rozumianym jako powszechnie stosowana w danym okresie, w danym środowisku i w danych stosunkach społecznych praktyka określonego postępowania. Nie można natomiast wykluczyć, że z czasem zasady te awansują do rangi zwyczajów.

Literatura

- Aślanowicz M., *Sąd polubowny (arbitrażowy). Komentarz do art. 1154–1217 KPC*, Warszawa 2017.
- Berger K.R., *The relationship between the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts and the new lex mercatoria*, „Uniform Law Review” 2000, vol. 5, issue 1.
- Błaszczak Ł., 2.1.4. *Inne zagadnienie związane z kolizyjnoprawnym wyborem prawa* [w:] *idem, Wyrok sądu polubownego w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010.
- Błaszczak Ł., *Lex mercatoria, zasady prawa oraz zasady słuszności jako podstawy orzekania przez sąd arbitrażowy*, „e-Przegląd Arbitrażowy” 2011, nr 1(4).
- Bork K., Wandt M., *The modern Guidon de la Mer: The Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)*, „Versicherungsrecht” 2019, vol. 23.
- Born G.B., *International Commercial Arbitration (Third Edition)*, The Hague–Boston–London 2021.
- Byczko S., *Rozdział VIII. Ubezpieczenia gospodarcze § 36* [w:] *System prawa prywatnego, t. 9: Prawo zobowiązań – umowy nienazwane*, red. W.J. Katner, Warszawa 2023.
- Ciuman K., *Reasekuracja. Pomocnicze materiały dydaktyczne*, Kraków 1994.
- Ereciński T., *Zagadnienia prawa właściwego i postępowania dowodowego w międzynarodowym arbitrażu handlowym*, „Państwo i Prawo” 1987, z. 9.
- Fouchard, Gaillard, *Goldman on International Commercial Arbitration*, eds. E. Gaillard, J. Savage, The Hague–Boston–London 1999.
- Fuchs B., *Haskie reguły wyboru prawa w międzynarodowych umowach handlowych*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2015, t. 17.
- Fuchs D., *Ujednoczenie kontraktowego prawa reasekuracyjnego w skali międzynarodowej in statu nascendi – PRICL (Project of Reinsurance Contract Law)*, „Wiadomości Ubezpieczeniowe” 2019, nr 1.
- Gawlik B., *Umowa know-how: zagadnienia konstrukcyjne*, Warszawa–Kraków 1974.
- Górski J., *Rola i zasięg zwyczajów w świetle kodeksu morskiego*, „Technika i Gospodarka Morska” 1964, nr 1.

- Heiss H., *From Contract Certainty to Legal Certainty for Reinsurance Transactions: The Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)*, „Scandinavian Studies in Law” 2018, vol. 64.
- Hoffman W., *On the use and abuse of custom and usage in reinsurance contracts*, „Tort and Insurance Law Journal” 1997, vol. 33, no. 1.
- van Houtte H., *The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*, „Arbitration International” 1995, vol. 11, no. 4.
- Jakubowski J., *Rola zwyczaju handlowego w polskim handlu zagranicznym*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1962, z. 2.
- Kaczorowska M., *Rola restatements w procesie europeizacji prawa prywatnego*, „Radca Prawny” 2010, nr 1.
- Kamiński I.C., *Zasady słuszności jako podstawa orzekania w obrocie cywilnym i handlowym*, „Państwo i Prawo” 1993, z. 4.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 5: Artykuły 1096–1217, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2021.
- Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 6: Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy), red. T. Ereciński, wyd. 5, Warszawa 2017.
- König M., *Non-State Law in International Commercial Arbitration*, „Polish Yearbook of International Law” 2015, vol. 35.
- Krajewski M., *Umowa ubezpieczenia. Art. 805–834 KC. Komentarz*, Warszawa 2016.
- LCIA Arbitration Rules*, https://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/Lcia-arbitration-rules-2020.aspx.
- Lew J., Mistelis L., Kroll S., *Comparative International Commercial Arbitration*, The Hague 2003.
- Lizer-Klatka A., *Pojęcie orzekania na zasadach słuszności w międzynarodowym arbitrażu handlowym*, „Państwo i Prawo” 2000, z. 1.
- Mazur D., *Prawo właściwe w międzynarodowym arbitrażu handlowym*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2003, z. 1.
- Meidell A., *Aggregation of COVID-related claims in reinsurance*, Advokatfirmaet Thommessen, grudzień 2022, <https://www.thommessen.no/en/news/aggregation-of-covid-related-claims-in-reinsurance>.
- Mills A., *Party Autonomy in Private International Law*, Cambridge 2018.
- Mondziel E.P., *Zasady słuszności jako podstawa orzekania w arbitrażu gospodarczym*, „Studia Prawnoustrojowe” 2015, nr 30.
- Ostrowska M., *The Principles of Reinsurance Contract Law. Nowa jakość umów reasekuracji*, „Prawo Asekuracyjne” 2020, nr 4.
- Pacocha M., *Zastosowanie zasad międzynarodowych kontraktów handlowych UNIDROIT jako ogólnych zasad prawa oraz lex mercatoria. Wybór orzecznictwa*, „Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM” 2012, nr 2.
- Pazdan J., *Czy można wyłączyć umowę spod prawa?*, „Państwo i Prawo” 2005, z. 10.
- Pazdan M., *Materialnoprawne wskazanie a kolizyjnoprawny wybór prawa*, „Problemy Prawne Handlu Zagranicznego” 1995, nr 18.
- Pilich M., *Prawo właściwe dla meritum sporu zawisłego przed sądem arbitrażowym w braku wyboru prawa [w:] Aurea praxis. Aurea theoria. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Erecińskiego*, t. 2, red. J. Gudowski, K. Weitz, Warszawa 2011.
- Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL)*, eds. H. Heiss, M. Schauer, M. Wandt, 2019, https://www.ius.uzh.ch/dam/jcr:c5e36159-2cbc-4686-83ce-1067bc4704a3/PRICL_1.0_2019.pdf.
- Rajcher W.K., *Spółeczno-historyczne typy ubezpieczeń*, przeł. M. Terajewicz, Warszawa 1951.

- Rajski J., *The New Polish Arbitration Law of 2005*, „International Business Law Journal” 2006, no. 3.
- Rajski J., *Zasady międzynarodowych kontraktów handlowych UNIDROIT*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1996, z. 2.
- Rules of arbitration*, https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/#article_21.
- Sołtysiński S., *Licencje na korzystanie z cudzych rozwiązań technicznych*, Warszawa 1970.
- System prawa prywatnego*, t. 1: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. M. Safjan, Warszawa 2012.
- System prawa handlowego*, t. 8: *Arbitraż handlowy*, red. A. Szumański, Warszawa 2010.
- Szumański A., *Renegocjacja umów w międzynarodowym obrocie gospodarczym: studium prawnoporównawcze*, Kraków 1994.
- Szwajczak N., *Effectiveness of indication of lex mercatoria in a choice-of-law clause in international commercial contracts*, „Modern Management Review” 2018, vol. 23, no. 25(4).
- Trzciniński K., *Zwyczaj i prawo zwyczajowe jako źródło prawa prywatnego*, „Rejent” 1998, nr 3.
- Wiater K., Olkowski P., Strojnowski M., *Zakres swobody arbitra przy ustalaniu i stosowaniu właściwego prawa materialnego* [w:] *Księga pamiątkowa 60-lecia Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie: 1950–2010*, kom. red. J. Okolski et al., Warszawa 2010.
- Ziemblicki B., *Lex mercatoria jako prawo właściwe dla rozstrzygnięcia sporu* [w:] *Z problematyki źródeł prawa międzynarodowego*, red. B. Mielnik, Wrocław 2017.
- Zych M., *Prawo właściwe dla meritum sporu w międzynarodowym arbitrażu handlowym na gruncie art. 1194 k.p.c.*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2016, nr 11.

Streszczenie

Marta Szwarczyńska

Znaczenie zasad reasekuracyjnego prawa kontraktowego (PRICL) w rozstrzygnięciu sporów reasekuracyjnych – perspektywa krajowa

Przedmiotem opracowania jest analiza znaczenia zasad reasekuracyjnego prawa kontraktowego (PRICL) w rozstrzygnięciu sporów reasekuracyjnych poddanych jurysdykcji polskich sądów państwowych oraz arbitrażowych. Prowadzone rozważania uwzględniają zarówno kwestię wyboru przez strony umowy reasekuracji zasad PRICL jako materialnoprawnej podstawy rozstrzygnięcia, jak i możliwość zastosowania przez sąd powszechny albo sąd polubowny tych zasad w przypadku tzw. negatywnego wyboru prawa lub uzupełniająco w ramach odesłań do „ustalonych zwyczajów” zawartych w przepisach prawa.

Słowa kluczowe: spory reasekuracyjne; zasady reasekuracyjnego prawa kontraktowego; PRICL; reasekuracja, arbitraż handlowy.

Summary

Marta Szwarczyńska

Impact of the Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL) on Reinsurance Disputes – a National Perspective

The aim of the article is to analyse the impact of the Principles of Reinsurance Contract Law (PRICL) on resolving reinsurance disputes subject to the jurisdiction of Polish state and arbitration courts. The article discusses both the issue of the choice of the PRICL by the contracting parties as the law applicable to the substance of their, as well as the possibility of applying the PRICL by common or arbitration courts in the case of the so-called “negative choice of law” or supplementary references to “established customs” contained in the law.

Keywords: reinsurance disputes; principles of reinsurance contract law; PRICL; reinsurance; commercial arbitration.